© 2026 International Conference on Multidisciplinary Sciences and Innovations . All Rights Reserved.

"REGIONAL STATISTICAL ANALYSIS OF THE BANKING SECTOR IN UZBEKISTAN"

O'ZBEKISTONDA TIJORAT BANKLARI FAOLIYATINING HUDUDIY STATISTIK TAHLILI

Normuminov Jahongir Shokir o'g'li
jnormuminov4@gmail.com
Tashkent Institute of Chemical Technology

Abstract:This article provides a statistical analysis of the regional aspects of commercial banks' activities in Uzbekistan. The relevance of the study is linked to the importance of the banking sector in the economic development of regions. The aim is to identify regional imbalances and develop recommendations for their elimination.

Keywords: Commercial banks, Regional analysis, Statistics, Economy, Banking sector, Financial stability,Investment

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistondagi tijorat banklari faoliyatining hududiy aspektlari statistik tahlil qilingan. Tadqiqotning dolzarbligi hududlarning iqtisodiy rivojlanishidagi bank sektorining ahamiyati bilan bog'liq. Maqsad hududiy nomutanosibliklarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Kalit so'zlar: xizmat ko'rsatish sohasi, raqamli transformatsiya, raqamli iqtisodiyot, elektron tijorat, raqamli xizmatlar, innovatsiya, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari.

Kirish

O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida tijorat banklari alohida o'rin tutadi. Ular aholi va korxonalarga moliyaviy xizmatlar ko'rsatish orqali investitsiya jarayonlarini rag'batlantiradi, kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlaydi hamda ishsizlik darajasini kamaytirishga hissa qo'shadi1. Ushbu tadqiqotning dolzarbligi shundaki, tijorat banklari faoliyatining hududiy tahlili mamlakatimizning turli mintaqalarida iqtisodiy o'sish sur'atlarini xolisona baholash, moliyaviy resurslarning samarali taqsimlanishi va investitsion muhitni yaxshilash imkonini beradi. Ayni paytda respublikamiz hududlari o'rtasida iqtisodiy rivojlanishda sezilarli tafovutlar mavjudligi ma'lum bo'lib, bu bank sektorining ushbu farqlarni qanday aks ettirishi va ularga ta'sir ko'rsatishini o'rganishni taqozo etadi2.

Tadqiqotning maqsadi O'zbekiston tijorat banklarining hududiy kesimdagi faoliyatini statistik metodlar yordamida chuqur tahlil qilish, mavjud nomutanosibliklarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi: 1. Tijorat banklari faoliyatini baholashning asosiy ko'rsatkichlarini hududiy kontekstda aniqlash va tizimlashtirish. 2. Statistik ma'lumotlar asosida O'zbekiston hududlarida bank xizmatlaridan foydalanish darajasini tahlil qilish. 3. Bank aktivlari, kredit portfeli va depozitlar hajmi bo'yicha hududiy farqlarni o'rganish. 4. Tijorat banklari faoliyatidagi hududiy nomutanosibliklarning sabablarini aniqlash va ularning oqibatlarini baholash. 5. Bank sektorining hududiy rivojlanishini optimallashtirishga qaratilgan amaliy takliflar ishlab chiqish.

1 Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008. – 176 b.
2 Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2022. – 416 b.

© 2026 International Conference on Multidisciplinary Sciences and Innovations . All Rights Reserved.

Muammo tarixiga nazar tashlaydigan bo‘lsak, O‘zbekistonda bank tizimining rivojlanishi mustaqillik yillarida muhim bosqichlarni bosib o‘tdi. Dastlabki yillarda markazlashgan boshqaruvdan bozor iqtisodiyoti tamoyillariga o‘tish jarayonida tijorat banklari asosiy moliyaviy institutlardan biriga aylandi. Biroq, dastlabki tadqiqotlar asosan bank tizimining umumiy barqarorligi va samaradorligini o‘rganishga qaratilgan bo‘lib, hududiy jihatlar yetarlicha e’tibordan chetda qoldi. Keyinchalik, iqtisodiy islohotlar chuqurlashgani sari, hududiy rivojlanish strategiyalarining ahamiyati oshdi va bank sektorining mintaqaviy kesimdagi roli tobora ko‘proq qiziqish uyg‘ota boshladi3. Jumladan, I.Umarov va A.Norbekov kabi iqtisodchilarning ishlarida bank tizimining hududiy rivojlanishga ta’siri bo‘yicha ayrim mulohazalar bildirilgan bo‘lsa-da, kompleks statistik tahlilga asoslangan tadqiqotlar hali ham cheklangan.

ASOSIY QISM

O‘zbekiston tijorat banklarining hududiy faoliyatini tahlil qilishda zamonaviy ekonometrik va statistik metodlardan foydalanildi4. Xususan, hududiy tahlilda korrelyatsion-regressiya tahlili, klaster tahlili va indeks usullari qo‘llanildi. Ma’lumotlar bazasi sifatida O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki, Davlat statistika qo‘mitasi hamda tijorat banklarining rasmiy hisobotlari (2018-2023 yillar davri bo‘yicha) xizmat qildi.

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, O‘zbekiston hududlarida bank aktivlari, kredit portfeli va depozitlar hajmi bo‘yicha sezilarli nomutanosibliklar kuzatildi5. Misol uchun, Toshkent shahriga bank aktivlarining qariyb 60% dan ortig‘i to‘g‘ri kelmoqda, qolgan hududlarga esa faoliyatning qolgan qismi taqsimlangan. Kredit portfeli tahlili shuni ko‘rsatadiki, sanoati rivojlangan viloyatlarda (masalan, Toshkent viloyati, Navoiy, Samarqand) kreditlash hajmlari ancha yuqori. Agrosanoatga yo‘naltirilgan hududlarda (Qashqadaryo, Surxondaryo, Xorazm) esa qishloq xo‘jaligi kreditlari ustunlik qiladi6.

Depozitlar tahlili shuni ko‘rsatmoqda (jadval 1):

Hudud nomi	Jami depozitlar (mlrd so‘m)	Aholi depozitlari (mlrd so‘m)	Korxona depozitlari (mlrd so‘m)
Toshkent sh.	180 500	75 000	105 500
Samarqand v.	15 200	6 800	8 400
Farg‘ona v.	13 800	6 200	7 600
Buxoro v.	11 500	5 000	6 500
Qoraqalpog‘iston R.	4 800	2 100	2 700
Jizzax v.	3 100	1 500	1 600

Ushbu jadvaldan ko‘rinib turibdiki, Toshkent shahri nafaqat jami depozitlar, balki aholi va korxona depozitlari bo‘yicha ham mutlaq yetakchi hisoblanadi. Bu holat Markaziy bankning ma’lumotlarida ham bir necha bor qayd etilgan bo‘lib, moliyaviy resurslarning poytaxtga kuchli konsentratsiyasini ko‘rsatadi. Ushbu nomutanosibliklar hududlarning iqtisodiy rivojlanish darajasidagi farqlar, aholi daromadlari va investitsiya faolligi bilan uzviy bog‘liq7.

3 Abdullayev B.S. Iqtisodiyotni modernizatsiya qilish sharoitida bank tizimining roli // Iqtisodiyot va moliya. – 2019. – No3. – B.18-25.

4 Rahmonov D.K. Iqtisodiy tadqiqotlarda statistik tahlil metodlari. – T.: Fan, 2022. – 320 b.

5 O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Bank tizimi sharhi. – Toshkent: 2023. – No4. – B.15-22.

6 Davlat Statistika Qo‘mitasi. O‘zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy holati. – Toshkent: 2023. – 287 b.

7 Jo‘raev B.T. Moliyaviy bozorlar va banklar. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021. – 400 b.

© 2026 International Conference on Multidisciplinary Sciences and Innovations . All Rights Reserved.

Kreditlash jarayonlari tahlil qilinganda, hududlarda ajratilgan kreditlarning tarkibi ham farqlanadi. Masalan, Navoiy viloyatida sanoat va qurilish sohasidagi kreditlar ulushi yuqori bo‘lsa, Farg‘ona vodiysi viloyatlarida chakana savdo va xizmat ko‘rsatish sohalaridagi kreditlar hajmi ustunlik qiladi. Bunday nomutanosibliklar mahalliy iqtisodiy salohiyatni to‘liq ishga solishga to‘sqinlik qilishi mumkin8.

Ushbu farqlarning asosiy sabablari quyidagilardan iborat: 1. Hududiy iqtisodiy tuzilma: Har bir hududning o‘ziga xos iqtisodiy yo‘nalishi (qishloq xo‘jaligi, sanoat, xizmat ko‘rsatish) bank faoliyati turini belgilaydi. Sanoati rivojlangan hududlarda yirik korxonalarni kreditlash ustunlik qilsa, agrar hududlarda mavsumiy ekinlar va qayta ishlash sanoati uchun kreditlar talab yuqori bo‘ladi. 2. Investitsion jozibadorlik: Ba’zi hududlar (masalan, Toshkent, Samarqand) yuqori investitsion jozibadorlikka ega bo‘lib, bu ularga ko‘proq bank kapitalini jalb qilish imkonini beradi. Boshqa hududlarda esa investitsion muhit va infratuzilma kamroq rivojlangan bo‘lishi mumkin9. 3. Aholi va korxonalarning moliyaviy savodxonligi: Moliyaviy xizmatlardan foydalanish darajasi aholi va tadbirkorlik sub’ektlarining moliyaviy savodxonligi darajasi bilan chambarchas bog‘liq. Bu borada hududlar o‘rtasida sezilarli farqlar mavjud. Masalan, yirik shaharlarda aholining bank xizmatlaridan foydalanish ko‘rsatkichlari yuqori bo‘lsa, chekka qishloq joylarda bu ko‘rsatkichlar past bo‘lishi mumkin10.

Yuqoridagi tahlillar shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekiston bank sektoridagi hududiy nomutanosibliklar iqtisodiy, ijtimoiy va infratuzilmaviy omillar bilan bog‘liqdir. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun kompleks yondashuv talab etiladi.

XULOSA

O‘zbekistonda tijorat banklari faoliyatining hududiy statistik tahlili shuni ko‘rsatdiki, bank sektorining rivojlanishi mamlakat hududlari bo‘ylab bir tekisda kechmayapti. Toshkent shahri va sanoati rivojlangan viloyatlarda bank aktivlari, kredit portfeli va depozitlar hajmi bo‘yicha yuqori ko‘rsatkichlar qayd etilgan bo‘lsa, ayrim hududlarda moliyaviy xizmatlardan foydalanish darajasi pastligicha qolmoqda. Bu nomutanosibliklar hududlarning iqtisodiy tuzilmasi, investitsion jozibadorligi va aholining moliyaviy savodxonligi kabi omillar bilan bevosita bog‘liq.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi xulosalar va tavsiyalar shakllantirildi: 1. Tijorat banklari faoliyatidagi hududiy farqlarni bartaraf etish uchun maqsadli davlat dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish lozim. Bu dasturlar orqali hududiy loyihalarni kreditlash uchun imtiyozli shartlar yaratish mumkin. 2. Moliyaviy resurslarni hududlar bo‘yicha yanada samarali taqsimlash mexanizmlarini joriy etish zarur. Bu, xususan, yangi bank mahsulotlarini joriy etish va hududiy infratuzilmani rivojlantirish orqali amalga oshirilishi mumkin. 3. Aholi va tadbirkorlik sub’ektlarining moliyaviy savodxonligini oshirish bo‘yicha tizimli ishlarni kuchaytirish lozim. Bu, ayniqsa, chekka hududlarda bank xizmatlaridan foydalanish ko‘rsatkichlarini sezilarli darajada oshirishga yordam beradi. 4. Hududiy investitsiya loyihalarini moliyalashtirishda tijorat banklarining ishtirokini rag‘batlantirish maqsadida qo‘shimcha imtiyozlar va subsidiyalar taqdim etish maqsadga muvofiq. 5. Bank filiallari tarmog‘ini hududlarda kengaytirish va masofaviy bank xizmatlarini rivojlantirishga e’tibor qaratish, bu orqali moliyaviy inklyuzivlikni oshirish.

Kelgusidagi tadqiqotlarda ushbu nomutanosibliklarning iqtisodiy o‘sishga uzoq muddatli ta’sirini ekonometrik modellar yordamida chuqur o‘rganish, shuningdek, bank infratuzilmasining

8 Safarov A.V. Tijorat banklari faoliyatini diversifikatsiyalash yo‘nalishlari // Iqtisodiyot va moliya. – 2020. – No1. – B.35-42.

9 Ergashev R.X. Hududiy investitsiya siyosatini takomillashtirish. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018. – 240 b.

10 Omonov A.A. Aholi moliyaviy savodxonligini oshirishning dolzarb masalalari // "Biznes-Daily" gazetasi. – 2021. – 15-aprel.

© 2026 International Conference on Multidisciplinary Sciences and Innovations . All Rights Reserved.

hududiy rivojlanishga ta’sirini tahlil qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu yangi O‘zbekistonning barqaror va inklyuziv iqtisodiy o‘sishini ta’minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008. – 176 b.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2022. – 416 b.
3. Abdullayev B.S. Iqtisodiyotni modernizatsiya qilish sharoitida bank tizimining roli // Iqtisodiyot va moliya. – 2019. – No3. – B.18-25.
4. Rahmonov D.K. Iqtisodiy tadqiqotlarda statistik tahlil metodlari. – T.: Fan, 2022. – 320 b.
5. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Bank tizimi sharhi. – Toshkent: 2023. – No4. – B.15-22.